

Visi mes kilę iš šeimos

Ar kada nors jums kilo klausimas, kodėl, nors esame iš vienos šeimos, mes tokie skirtingi. Kodėl gi mūsų vaikai, nors auklėjame juos, rodos, vienodai, jį tą patį dalyką reaguoja skirtingai, renkasi skirtingas profesijas, gyvenimo būdą, draugus.

Rodos, išvaizda tokie panašūs, užaugę toje pačioje aplinkoje, dažnai lankome tas pačias mokyklas, mus prižiūri tie patys seneliai, klausomės tų pačių pasakų vakarais, girdime tuos pačius tėvų pamokymus, bet renkamės kitaip nei brolis ar sesuo. Ar tą skirtingumą nulemia vien genai, kuriuos vėlgi mes paveldime iš tų pačių “donorų“?

Individualioji psichologija atkreipia dėmesį į šeimos, jos narių išsidėstymas, kuriam didelę įtaką turi vaikų eiliškumas.

Jei šeimoje vaikų yra daugiau, jie konkuruoja dėl tėvų meilės, dėmesio ar pripažinimo. Vaikai ieško būdų būti pranašesni už savo brolius ar seseris. Natūraliai jie renkasi laisvas, neužimtas vietas. “Aš geriau už tave šoku, piešiu ar dainuoju”, – neretai galime išgirsti vaikų pokalbiuose. Kartais patys tėvai paskatina vaikų tarpusavio konkurenciją išskirdami vieno ar kito vaiko gabumus, sugebėjimus pateikdami kaip privalumą, pranašumą, lygindami vaikus vienus su kitais. Tad kaip gi pasireiškia vaikų eiliškumas šeimoje?

Pirmagimis

Pirmagimis atėjęs į šeimą tampa savotišku karaliumi, jis lepinamas išskirtiniu, tik jam vienam rodomu dėmesiu. Nejausdamas konkurencijos vaikas mokosi sutarti su jį supančia aplinka, suaugusiais žmonėmis. Aplinkiniai labai jaudinasi dėl mažiausio riksmo, šypsenos ar naujo išmokto žodžio. Pirmagimiai panašūs į karaliukus, valdančius suaugusiuosius. Dar juos galima palyginti su pionieriais, jie neturi brolių ar seserų, kuriuos galima kopijuoti. Jie lyg ledlaužiai, gyvenimo pradžioje bandydami ir klysdami stumiasi į priekį. Dažnai tėvams pirmagimiai yra didelis išbandymas, juk jie, neturintys tėvystės patirties, susiduria su naujovėmis.

Tokie vaikai, iš pradžių gavę daug dėmesio, vėliau sunkiai jo atsisako, nenoriai užleidžia išskirtines, karaliaus pozicijas. Šeimoje atsiradus broliui ar sesutei, pirmagimis tarsi nukarūnuojamas. Tai vienas sunkiausių išgyvenimų, ypač jei tėvai neparuošia tam pirmagimio, nepaaiškina jam, kad į šeimą ateina dar vienas vaikas, su kuriuo teks dalintis tėvų dėmesiu. Vyresniajam brolis ar sesuo yra tarsi priešas, atėmęs tėvų meilę. Tuo metu neretai pasikeičia pirmagimio elgesys, jis gali pasidaryti agresyvus, neklausyti, smurtauti, priešgyniauti. Netinkamu elgesiu vaikas bando susigrąžinti karūną.

Jei tėvai tinkamai paruošia vyresnėlius, jie maždaug nuo ketverių metų sugeba pasirinkti pranašesnio prieš jaunylis vaidmenį – juk jie moka vaikščioti, kalbėti, patys apsirengia, savarankiškai valgo, eina į darželį ar mokyklą. Taip savo nepriklausomybės dėka įgyja pranašumą. Padėdamas prižiūrėti jaunėlius, vyresnysis gauna tėvų dėmesį bei palaikymą.

Neretai iš pirmagimių tėvai tikisi atsakingesnio, brandesnio elgesio ir mąstymo, juk esi didesnis, protingesnis, sako tėvai, taip paskatindami vyresnėlį užimti viršesnę poziciją. Pirmagimiai dažnai greičiau suauga, subręsta, geriau mokosi (taip gaudami tėvų pagyrimus ir dėmesį). Pirmagimiams būdingas aplinkinių kontroliavimas, perdėtas atsakomybės už kitus jausmas. Daugelis vyriausių vaikų anksti išmoksta pasitikėjimo savimi, būti lyderiais ir vadovauti. Neretai jie tampa gerais vadovais. Vyresnėliai renkasi profesijas, reikalaujančias tikslumo, atsakomybės – buhalteriją, farmaciją, programavimą ar lėktuvo pilotavimą.

Vienturčiai

Vieninteliai, kaip ir pirmagimiai, dažnai atsiranda dėmesio centre. Daugelis vienturčių daug laiko praleidžia vieni arba su tėvais, suaugusiųjų kompanijose. Dažnas išskirtinis vienturčio bruožas – sugebėjimas būti vienam, jis randa kuo užsiimti ir be žmonių. Vaikas greitai išmoksta gerai sutarti su suaugusiais, juos kontroliuoti ar netgi jais manipuluoti.

Vienturčiams dažnai sunku sutarti su kitais vaikais. Savo aplinkoje daugiausia susidurdamas su suaugusiais, jis stengiasi būti panašus į juos, greičiau suaugti, tapti lygiavertis ar netgi aplenkti. Vienturčiui sunkiau yra spręsti konfliktines situacijas, mat jis nėra patyręs didesnės trinties kaip vaikai, užaugę su broliais ar seserimis. Jei vienturtis nelanko vaikų darželio, vėliau jam labai sunku pritaikyti mokykloje ir paklusti taisyklėms.

Toks vaikas gali būti labai kūrybingas ir dažnai elgiasi labai brandžiai. Vaikai, augę vieni, dažnai siekia karjeros, vadovo pareigų, politikos postų ar kuria savo verslus.

Antrieji

Antras vaikas jau neturės tiek dėmesio, kokį kadaise gavo pirmagimis. Tėvai, įgiję patirties, jau taip audringai nebereaguoja į kiekvieną vaiko verkimą, šypsnį, pasiekimą. Antrasis neretai stengiasi neatsilikti ar net pralenkti pirmagimį mokydamasis ar sportuodamas, skaitydamas knygas ar peštynėse, ar gindamas už save silpnesnius. Dažnai antrasis vaikas elgiasi visiškai priešingai nei vyresnis, taip siekdamas pranašumo. Renkasi visai kitus žaidimus, draugus, pomėgius, taip pabrėždamas savo išskirtinumą, pranašumą prieš pirmagimį. Antrieji nemėgsta būti valdomi ar kontroliuojami. Antri vaikai geba sutarti su aplinkiniais, yra paslaugūs.

Viduriniai

Jei antrasis tampa viduriniu, jis tarsi įspraudžiamas tarp dviejų konkurentų. Ką tik buvus mažiausiu, tampama vyresniu jaunesniam už jį. Dažna pasitaikanti situacija – pirmagimis sudaro sąjungą su trečiuoju prieš vidurinį vaiką, siekdamas tėvų dėmesio. Viduriniai išmoksta nereikalauti didelio dėmesio, jie tarsi matomi, bet negirdimi. Sunku charakterizuoti vidurinį vaiką, jie gali būti labai prieštaringi, nenuspėjami savo sprendimais, ieškodami sau naudos, būti lipšnūs ir paklusnūs, o kartais gali elgtis visiškai atvirksčiai. Neturėdami tvirtų pozicijų, kurias dalijasi pirmagimis ir jauniausias, antrieji tampa gerais diplomatais, „pilkaisiais kardinolais“. Tai kompromisų ir nuolaidų meistrai.

Daugelis viduriniųjų vertina sąžiningumą, nepakenčia, kai su jais elgiamasi neteisingai. Jie diplomatiškai, nuolankūs, geri oratoriai, paslaugūs darbuotojai, sugebantys problemas spręsti visapusiškai. Renkasi advokato, derybininko, vadybininko, psichologo profesijas.

Jaunėliai

Jaunėliai auga apsupti už juos vyresnių, labiau patyrusių artimųjų draugijoje. Jiems, skirtingai nei vyresniems, daug ko nereikia daryti patiems, nes dažnai atsiranda išmanesnių, pasirengusių už juos atlikti darbus. Vyresnėliai aprens, pamaitins, padės paruošti pamokas, apgins. Taip mažyliai įgauna nemažą pranašumą ir kartu sulaukia daug dėmesio. Štai kas nešioja didesnės šeimos karūną – pagrandukai, karalaičiai ir princesės. Jie lengviau, greičiau mokosi, pradeda šnekėti, tvarkytis su jį supančiais daiktais ar meistriškai manipuliuoti vyresniais, kad gautų, ko nori. Dažnai jaunėliai yra šeimos linksmintojai, visų mylimi žavūs angelėliai. Kartais jauniausias šeimoje gyvenime taip ir lieka jauniausiu, jam sunku aplenkti vyresnius, kurie į jaunėlį žiūri kaip į trečią brolių Joną, kuris, jų suvokimu, nesugebės jų nukonkuruoti, tačiau iš pasakos mes žinome, kuo visa tai baigiasi. Deja, vyresnėliai, teks jus nuvilti, – taip dažnai būna ir gyvenime.

Jei pirmagimių stiprioji pusė – atsakomybė, antrųjų – individualizmas, viduriniųjų – diplomatiškumas, tai pagrandukai jaunėliai geba pasaulį pavergti jausmais, kad pasiektų savo tikslų. Jaunėliai gyvenime stengiasi gauti daugiau dėmesio, tai kompanijų sielos, artistai. Jie renkasi profesijas, susijusias su grožiu, emocijomis.

Žinoma, charakterio formavimuisi turi įtakos daugiau veiksnių, ne tik eiliškumas šeimoje, bet ir lytis, brolių ir seserų skaičius šeimoje. Juk jei esi vienintelė mergaitė tarp šešių brolių, tai atsispindės ir šeimos žvaigždyne. Be to, asmenybės formavimui labai svarbios ir šeimos vertybės.

Parengė:

Virginijus VARKALIS